

Ćurdo

Zovem se Darko Ćurdo. Rodila me majka Anđa. Otac Jure. U Gorici 12. studenoga 1944. godine, Hercegovina. Otac mi još u prvom razredu osmoljetke reče da ću se u školi morati izjasniti o nacionalnosti između Srbina, Jugoslavena, Hrvata, i da ja svakako kažem da sam Hrvat.

Šesdesetih godina ljudi me zbog moje duge kose prozivaše bitlsom, hipijem, huliganom. Izbjegavši više puta građanski linč, recitirao sam pjesnike. Tako me prozvaše pjesnikom.

Na Zdencu života i stotinjak metara oko njega prođe više od četvrt moga stoljeća. Upravo sam na Zdenac života nabasao kad sam padajući na popravnom ispitu splitske Škole za primijenjenu umjetnost stigao u Zagreb, u jednu hladnu jesensku zagrebačku večer, naravno bos u japankama, misleći kako svugdje grije splitsko ljeto.

U pro hladno kišno jutro postadoh zagrebačkim japancem.

Kod Zdenca života, s kovanicom u džepu, osjećao sam se kao Rockefeller. Samo malo dublje zaronim rukom u Zdenac i nađe se dovoljno dinara za varivo u Turistu, gore u Masarykovej. Turisti, ovih dana novovjeki menadžeri, izbaciše tu pučku kuhinju, a ugradiše talijansku plastiku. Sve su uspomene požderali.....Turist, Stari Kavkaz, Tip-Top, Tingl Tangl, Dva Ferala, Korzo. Jednom bit će prožvakani i ovi građani.

Pustimo politiku.

Kao srednjoškolac u jednom razdoblju nadahnuća donosio bih stari gramofon, onaj s trubom, i recitirao Jesenjina, baš ovdje na ovom zdencu. Zašto Jesenjina, pitam se sada..... Zato jer mi je asfalt bio stran. Dolje sam ostavio sve što sam volio, a preda mnom je stajalo sve što sam trebao steći, pa sam se vjerojatno u svim tim unutaršnjim sukobima poistovjećivao s Jesenjinom.

Bilo je i sunca na Zdencu. Jedno popodne sjedim baš tu. Grupa od desetak mladića opkolila me i htjela da se javno ošišam. Ja sam se uz nešto malo krvi uspio izvući i sačuvati kosu koja mi je bila simbol bunta protiv malograđanštine.

Kavkaz pamtim prije obnavljanja. U njemu su obično sjedili pjesnici, ali njihove slike nisu bile u mojoj čitanci pa ih nisam poznao.

Jednom, za vrijeme školskog odmora sjedam u kavanu Korzo da popijem čaj. Prilazi mi krupni čovjek, sjeda za moj stol, nijemo mi daje papir da pročitam sadržaj. Na papiru nije bila pjesma nego policijska potjernica. Htio sam u trenu napustiti stol. On me primi za ruku i reče: "Mladiću, ja vas znam, duboko cijenim, za koji trenutak odlazim u zatvor i nikada me nećeš vidjeti. Što tu piše: ubio sam toga i toga.....Ti ćeš se popeti za stol i recitirati 'Pismo majci'!"

To je moj prvi javni nastup.

Tijekom moje amaterske i profesionalne karijere nastupao sam po vlakovima, kolodvorima, trgovima, Na Cvjetnom, Trgu Republike, Britancu, nastupao sam na klaviru, na drvetu, na Marulićevu spomeniku u Splitu. Na Noćnoj sceni u starom Jazavcu u Medulićevoj ulici, govoreći Boudelaira, Lorcu, Poa, Jesenjina, Šimića. Tina.....

Povodom desetogodišnjice Ujevićeve smrti priređujem scenske recitale Tinove poezije u Teatru &TD, bivša komorna pozornica, na čijoj sceni pobjeđujem dva puta na natjecanju recitatora amatera one Jugoslavije, a u žiriju su sjedili Tadijanović, Šovagović, Sven Lasta.

Nastupao sam na velikoj sceni SC-a u vrijeme stvaranja bendova, VIS-ova – vokalno instrumentalnih sastava gdje je bilo sasvim prirodno da živi i poezija.

Na Međunarodnom festivalu studentskih kazališta odlučih da u pauzi jedne predstave govorim s breze u dvorištu Teatra ITD. Kad sam sišao s breze dobio sam od pjesnika Berislava Nikpalja stalni angažman u bivšoj točionici vina u Mesničkoj, sadašnjem Tingl- Tanglu. Neslužbeni naziv recitala nazvan je prema noveli Vjekoslava Majera: Usamljeni čovjek u Tingl-Tanglu.

Ulazeći u svijet zagrebačkog spleena upoznajem pjesnike iz čitanke: Majera, Vesnu Parun, Saliha Alića, Tomičića, i druge koje moje srednjoškolsko obrazovanje nije poznavalo.

Čim sam zakoračio u Tingl, mjesec dana nisam išao u školu. Tu sam upoznao ljude svih zanimanja, zdravih i bolesnih zanimanja. Ali svi su u zajedništvu, kako reče Tin, u pobratimstvu lica u Svemiru. Jutra poezije bila su poput nedjeljne mise, tiha, skromna i svečana.

Održavala bi se uz prisustvo autora a koji put bez njega. Kada bi bio prisutan, autor bi sjedio za stolom, ispred njega postavili bi cvijeće, a iznad portret koji bi prethodno nacrtao slikar amater. Publiku bi s piscem upoznavao Berislav Nikpalj, a ja bih čitao pjesme ili prozu.

Bio sam prvih mjeseci jedini recitator, a kako se pisalo u novinama o Jutrima poezije, u Tingl su pristizali i drugi recitatori. Jele su se salate od graha i kuhane nogice. Nisam bio plaćen niti sam što plaćao. Kada se učinilo da će jutra zamrijeti, pojavljivale su se nove zvijezde Tingl-Tangla. Kao Ružica Orešković sa svojom hit pjesmom "Tužim državu bilo koju na planeti", te Josip Sever s interpretacijom svojih pjesama na kineskom jeziku, Salih Alić i njegov "Čovjek i pas".

Prisjećam se nastupa čovjeka s izgledom odbjeglog robijaša. Govorio je aforizme. Drago Lendić, zvani Štakor.

Pa jedan Dinko koji je interpretirao crnačku poeziju. Govorio bi - 'Umoran sam, umoran, gradeći tuđu civilizaciju'. Pa Vesna Parun sa svojim ljubavnim pjesmama.

Bilo je tu i šansona. Pjevala je Mišel, Vesna, Lada. Prekidao ih je kontroverzni Đidi. Ubio se.

Tu je aktivno sudjelovao i slikar Žiroš, te Pokrivka koji je slikao na zidu veliku fresku za pjesnika Vjekoslava Majera. Jednom se održavalo zanimljivo predavanje o razmnožavanju puževa. Za predavanje su se čak tražile i reprize.

Jedne večeri Tingl je bio malo više razgaljen. Recitirao sam Crnog čovjeka. Jedan slušatelj mi kroz dim dovikne: "Diletantu i šmirantu, Jesenjin je imao hrabrosti objesiti se, a ti nemaš, čak ti ni recital nije dobar". U istom sam trenutku prešao preko svih stolova i od svoga šala napravio omču i objesio se. Na sreću, blijede sjećanja.

Državu je uvijek smetalo okupljanje. Jedne noći nađosmo se u "marici". Pa kroz mali rešetkasti otvor, kao kad roletnu u stanu ne spustiš do kraja, ugledah osvijetljenu zgradu HNK i Zdenac života.

Pa kad sam već kod narodne milicije, evo da pridodam jedno sjećanje.

Poslije ljeta dođem u Zagreb, sjedim na Savi u gostionici Daščara s prijateljima. Izgledao sam kao da ću nastupiti u milanskoj Skali: bijela štirikana košulja i crne hlače s crtom. Majka me uredila. U neko noćno doba nagovoriše me, što mi nije bilo teško, da recitiram. Dižem se od stola i za cijelu krčmu govorim "Svakidašnju jadikovku". Iz tišine rodi se aplauz. Sjednem na stolicu da proslavimo uspjeh. Prilazi milicioner i poziva me da izađem van. Gosti, moja nova publika pokušala me zaštititi. Ja sam ih smirivao rekavši da ništa ne brinu, da idem s drugom pošteno riješiti to što ga tišti. Vani kišica, drug me pita:

- Što si ti govorio?
- Svakidašnju jadikovku od Ujevića - odgovorim mu.
- A zašto spominješ Boga?

– Tako je pjesnik napisao.
– A što si mene pogledao kad si spominjao Boga?
– Pjesnik je rekao 'Bože tek da dovrši...'
I tu sam od pendreka vidio zvijezde na nebesima ležeći u blatu.

Dolazi novo vrijeme, otvaraju se nove kavane i diskoteke. U Tingl dolazim sve rjeđe. Neki umiru, a neki odustaju.

Na Trgu Republike pojavljuje se prva eksperimentalna televizija.

Ružica Orešković počinje voditi Jutra poezije u Tinglu. Pa kako se vlasnici mijenjaju, tako se i Jutra sele od Lapidarija, Blata, Dva ferala, ZKM-a, PEN-a, Jazovke do Bele u Tkalčićevoj.

Još kao srednjoškolcu Ivo Gorjup mi je ponudio da preuzmem već uređeni prostor u Ilici 12 koji prozvasmo Podrumska scena. Dizajniramo zaštitni znak teatra i tamo izvodim prvu melodramu "Skalpel kaosa" sačinjenu od poezije i proze Tina Ujevića s Tomicom Svetićem. Zatim nastaju večeri Jesenjina s malo podužim naslovom "Zar ne kazujem istinu, druže moj?" U gledalište je moglo stati 50 ljudi. Interes u gradu je bio puno veći, a ja da bi se malo odmorio smišljam recital poezije Antuna Branka Šimića "Nisam mrtav, živa mi je duša" koji snimam u vlastitoj produkciji. Četvrta premijera bila je Milčekova obiteljska drama "Štakori" u kojoj su cijela obitelj alkoholičari i narkomani. Drama nije postigla uspjeh, ali su protagonisti postali profesionalni umjetnici. Podrumska scena izaziva velik interes među umjetnicima koji nude raznolike programe. Nakon pojavljivanja prvih happeninga u Europi, Tom Gotovac, Šercar i Lukas priređuju prvi naš happening Hap naš u Podrumskoj sceni.

Tu se sjekirama razbijaju ormari, čerupaju se i kolju žive kokoši, leti perje. Čak su zbog velikog interesa priređivane reprize, a Peterlić snima film o happeningu.

U Podrumskoj sceni pokrećem večeri Fotokino kluba Zagreb i susrete s poznatim pjesnicima. Da bi scenu učinili atraktivnijom, publiku smo htjeli dovesti kroz dvorišni kanalizacijski šaht, ali nas je u toj ideji spriječio Kućni savjet. Plašio se da ćemo potkopati temelje i da ćemo srušiti zgradu.

Dođe ljeto, prođe ljeto, dođe jesen, 1968. upisah Akademiju za kazališnu umjetnost. Jedno veče htjedoh u platnenim tenisicama ući u discoklub Skoč. Nisu mi dopustili. Zabranjen ulazak u tenisicama!

Čovječe, nemam ja za cipele!

Pokušao sam se baviti dizajnom. Tako sam napravio plakat za pjesnike samoubojice i stavio ga ispred kavana Neboder na Trgu Republike.

Sutradan pročitah u novinama koje su se zvale Paradox kako je čovjek pročitavši plakat, a misleći da je pjesnik, skočio s nebodera. U to vrijeme su skakali s nebodera. Bilo je u modi ubijati se.

Još neko vrijeme nastupao sam po zagrebačkim kavanama - Korzu, Starim krovovima, Pirani, Palainovci, diskotekama Saloon, Karaka, Evergrin, te u Skoču gdje sam često na plesnom podiju viđao posljednjeg boema Novaka Simića koji je u osamdesetoj lovio djevojke.

Na Akademiji sam prao svoje rublje, sušio košulje razapete na štriku između breza. S kolegama glumcima napravio sam više scenskih recitala: Dizdara, Škurlu, Šimića, E.A.Poa. Po završetku Akademije opet sam na ulici. Pokušavam s alternativnim kazalištem Rinocerus u Vlaškoj, ploveće kazalište, Histrione, predstavu Julije Cezar. Gostujem u svim zagrebačkim kazalištima, odlazim u Dubrovnik, Varaždin, Split i tako u 15 godina pređoh tih 15 metara od Akademije do HNK. Tu na sceni promatram reflektore pod velikom kupolom, jer opet izgleda nemam sreće da me osvijetle kao glumca nego ovako voajerski s prikrajka nastojim tu svjetlost zabilježiti na papiru. Kako reče Van Gogh, u životu treba uvijek nešto tražiti i za nečim težiti jer bez toga prijati smrt i raspadanje.

A za stotu godinu rođenja Tina Ujevića s monodramom o Tinu stižem u Vrgorac. Iz Vrgorca s Tinom krećem u Supetar, Bol, Makarsku, Šibenik, Zadar, Rijeku, Imotski, Posušje. Split, Dubrovnik, Paris, Los Angeles, San Diego, München, Bamber, Nürnberg, Prag, Pečuh, Beč.

I sad mi se čini da sam u vlaku. Putujem, gledam kroz prozor i prisjećam se slike iz jedne od posljednjih Jesenjinovih pjesama: pjesnik opisuje kako širokom dolinom usporedno s vlakom trči konj, i što vlak brže grabi naprijed, konj se sve više udaljava i nestaje. Tako i meni, što brže vrijeme odmiče naprijed, to više iza mene nestaje svijet zagrebačkih boema, svijet koji sam, činilo se, samo dotakao.

Pravi svijet je, mislio sam, tek treba stići.

Danas se pitam - je li stigao?

Darko Ćurdo